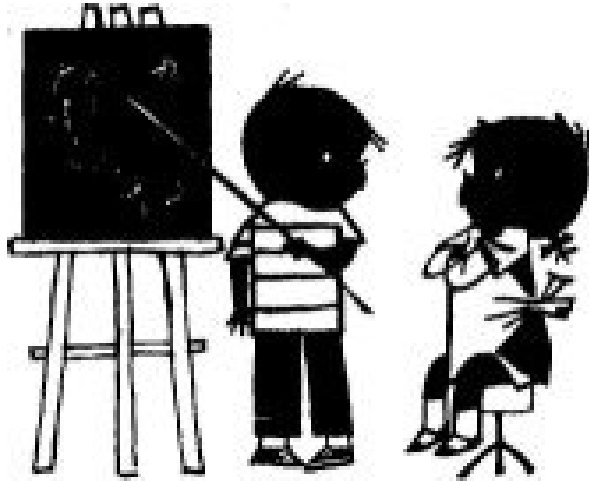


Het Nieuwe Leren.

Al geruime tijd is er een golf van vernieuwing bezig in het onderwijs, genoemd het nieuwe leren. Wat houdt dit in en hoe "nieuw" is dit nieuwe leren?



Als we terugkijken in de tijd en de geschiedenis van veranderingen binnen het onderwijs volgen, zien we dat begin twintigste eeuw de eerste vernieuwingen zich aankondigden. Montessori scholen, de Vrije scholen, het Dalton onderwijs, het Jenaplan onderwijs. Op het einde van de twintigste eeuw komen er de termen basisontwikkeling en ervaringsgericht onderwijs bij naast het traditionele onderwijs. Nu het nieuwe leren. Wat willen al deze onderwijsvernieuwingen, wat is hun doel?

Elke vorm van onderwijsvernieuwing vraagt aandacht voor het individuele kind met zijn/haar ontwikkelingsmogelijkheden. De vorm, waarin dit gegoten wordt, is steeds een beetje anders. Elke verandering is een reactie op de vorige actie. Van zeer individualistisch naar groepsgericht onderwijs, van veel praktijk naar meer theoretisch en de combinatie hiervan. Van leren door de praktijk naar feitenkennis en kennisoverdracht weer terug naar leren door eigen ervaringen gekoppeld aan een stukje theorie. Zoveel nieuws is er dus niet onder de zon. We hebben het allemaal al een keer gezien, meegemaakt of van gehoord en over gelezen.

Van standen onderscheidend gericht onderwijs naar het gelijkheidsprincipe en weer terug naar het erkennen van verschillen tussen kinderen en het onderwijs daar weer op af stemmen.

Wat maakt het nieuwe leren nu anders?

Het nieuwe leren is een reactie en een gevolg van de veranderingen, die zich in het basis- en middelbaar onderwijs hebben voltrokken. Door het samengaan van kleuter- en lagere scholen, de mammoetwet, de basisvorming in de eerste leerjaren van het voortgezet onderwijs kwamen grote groepen jongeren in de knel. Door de grote veranderingen binnen de maatschappij, en vooral op de enorme vlucht van mogelijkheden om kennis te vergaren kwam het puur kennisoverdracht systeem onder vuur te liggen.

Het traditionele onderwijs paste niet meer bij de vraag en de noden van de huidige leerling.

Puur kennisoverdracht kan via Internet zeer snel tot stand komen. Dat is geen hoofdzaak meer dan de huidige docent. Het traditionele, klassikale onderwijs kan jongeren, die gewend zijn om met meerdere prikkels om te gaan, niet meer boeien. Andere groepen jongeren, die graag als "doeners" in deze maatschappij willen werken, worden overvraagd door veel theorie aan te bieden, terwijl deze niet in de praktijk gebracht kan worden.

Jongeren haken af. In het voortgezet onderwijs kwam de Tweede fase. Meer eigen verantwoordelijkheid, meer eigen inbreng, meer zelfstandigheid binnen het leren.



De veranderingen binnen de maatschappij vragen om een andere aanpak van het onderwijs, andere vaardigheden van de jongeren, dus ook een andere aanpak van onderwijs en een andere rol van de docent.

(Hoge) prestaties voldoen niet meer alléén, het proces er naar toe wordt ook belangrijk geacht en tevens moeten kinderen voorbereid worden om te gaan met creatieve processen en vrije tijdsbesteding.

Basisontwikkeling en ervaringsgericht leren deden hun intrede. Het nieuwe leren is een verdere ontwikkelingsvorm daarvan, zonder het principe ervan tekort te doen. Er werd in het basisonderwijs voornamelijk zeer sterk klassikaal onderwijs gegeven. Dit begon te knellen als men recht wilde doen aan de verschillen tussen kinderen. Het speciaal basisonderwijs groeide zijn jasje uit. Door de verdere wetenschappelijke ontwikkelingen kwam er ook meer inzicht in de stijl van leren bij kinderen en de onderlinge verschillen. Langzaam groeide het besef, dat verschillen tussen kinderen een vaststaand gegeven is, dat niet zodanig maakbaar was om geheel en al binnen het traditionele onderwijs op te lossen.

Mensen verschillen onderling van elkaar en ieder heeft zijn/ haar talenten. Kinderen komen de school al binnen met een bepaalde hoeveelheid bagage, talenten en kansen. De vertaalslag werd gemaakt naar het onderwijs.

Kinderen mogen weer verschillen, hoeven niet allemaal de hoogste prestaties neer te zetten en de "doeners" kregen weer ruimte om met hun leerstijl aan de gang te gaan

i.p.v. braaf achter hun tafeltje te blijven zitten. Kinderen kregen meer en meer ruimte om hun eigen ontwikkeling te volgen, in hun eigen tempo en op hun eigen manier.



Leerkrachten worden geschoold om hun eigen vaardigheden te vergroten om met deze verschillen tussen kinderen beter om te gaan in hun eigen onderwijsleersituatie.

Teams gaan samen aan de slag om de veranderingen vast te leggen in een schoolontwikkelingsplan en de beleidslijnen worden door directies, ondersteund door deskundigen uitgezet. Met andere woorden: het onderwijs is in beweging.

Het nieuwe leren omvat verschillende aspecten, n.l. het omgaan en accepteren van de verschillen in mogelijkheden bij de kinderen, het leren omgaan met verschillende leerstijlen en daar ruimte voor creëren in de eigen groep, inspelen op de snelle manier van informatie verkrijgen en verwerken onder invloed van de maatschappelijke - en technische veranderingen.

Maar de drie uitgangspunten, geformuleerd door prof. Stevens: relatie, autonomie en competentie blijven belangrijke uitgangspunten, zo niet de belangrijkste.

Deze drie uitgangspunten waren er natuurlijk ook binnen het klassikale, traditionele onderwijs, maar minder expliciet geformuleerd en vorm gegeven, met name autonomie van de kinderen en competent gericht leren.

Een goed pedagogisch klimaat - de relatie - is altijd belangrijk, welke vorm van onderwijs er ook wordt gegeven. Maar naast de relatie met de leerkracht in pedagogische zin speelt de relatie tussen de leerkracht en de leerling op onderwijskundig vlak en de relatie tussen leerlingen onderling. De leerkracht is niet meer de enige kennisbrenger voor de leerling, er zijn andere mogelijkheden. De leerkracht is niet meer dé autoriteit voor de leerling, maar meer en meer een begeleider, een coach, binnen de ontwikkeling van de leerling zelf. Er wordt aan de huidige leerkracht gevraagd om andere rollen op zich te nemen dan puur en alleen de rol van kennisdrager. Daarnaast verandert de relatie tussen leerlingen onderling ook. De verschillende didactische werkvormen bieden de leerlingen de mogelijkheden om kennisdrager te worden voor de ander. Coöperatief leren en mentor leren zijn nieuwe aspecten binnen de relaties tussen leerlingen onderling. Projectgericht leren met de

verschillende rollen binnen de settings geven leerlingen mogelijkheden om andere relaties met elkaar aan te gaan.

Autonomie van de leerling speelt binnen het nieuwe leren een grote rol. De uiterste kant ervan vinden we terug bij de Iederwijsscholen.

De leerling krijgt meer en meer autonomie over zijn/ haar leerproces. De leerling bepaalt wat het wil leren en met wie en hoe het dit wil leren. De leerkracht heeft de rol van coach en begeleider tijdens dit proces.

Wil dit nu zeggen dat de leerling alles zelf bepaalt? Nee, beslist niet. Een leerling kan het geheel van kennis, vaardigheden en inzichten, die nodig zijn om straks goed te kunnen functioneren in de maatschappij niet overzien. Hoe jonger het kind, hoe meer de leerkracht de rol van aansturing heeft. Door een prikkelende leeromgeving te creëren, een uitdagend aanbod te doen binnen de zone van de naaste ontwikkeling stimuleren leerkrachten, begeleiders de kinderen om tot leren te komen. De basis voor deze visie is het feit, dat ervan uitgegaan wordt, dat elk kind van nature wil leren, nieuwsgierig is en dingen wil proberen.



Binnen het traditionele onderwijs was nauwelijks tot geen ruimte voor de autonomie van het kind voor het eigen leerproces en de inhoud ervan. Er was een vast lesrooster en vast omliggende taken en volgorde. Enige ruimte werd gecreëerd binnen dag- en weektaken. De toetsmomenten stonden vast, de eisen en de prestaties moesten gehaald worden. Onder de lijn komen werd bestreden met remedial teaching, extra hulp en anders het speciaal basisonderwijs. Boven de lijn uitkomen was alleen maar prettig voor de leerkracht. Deze had het dan goed gedaan. Dat ook deze kinderen extra aandacht en hulp verdienen, is een aspect dat pas de laatste jaren mede aandacht krijgt.

De oorzaak voor het niet kunnen voldoen aan de prestaties werd in eerste instantie binnen het kind gezocht. Door meer en beter wetenschappelijk onderzoek kwamen er ook meer en meer kinderen, die gediagnosticeerd werden met diverse stoornissen. Helaas voor deze groepen kinderen ontstond er niet automatisch de reflectie binnen het onderwijs, bij de leerkrachten, om hun eigen vaardigheden en hun aanbod onder de loep te nemen om ook deze groep kinderen van passend onderwijs te voorzien. Het speciaal basisonderwijs groeide en groeide. Het nieuwe leren tracht daar wel een antwoord op te

geven. Toch zijn ook hier grenzen aan, ook al wordt het op dit moment nog niet zo onderkend. Er zijn nu eenmaal groepen kinderen, die erg kwetsbaar zijn en waar zelfs het nieuwe leren, niet het antwoord is op hun behoefte aan onderwijsaanbod.

De behoefte bij sommige leerlingen aan expliciete structuur van buitenaf is een factor, die binnen het nieuwe leren niet vergeten mag worden. Niet elk kind is in staat om goed te plannen, te ordenen en te structureren. Ook op latere leeftijd zullen deze kinderen geholpen moeten worden. Zo niet, dan vallen deze kinderen niet uit de boot door de gedragsproblemen, die zij in het traditionele onderwijs vaak gaven, maar door hun chaotische werkhouding en de problemen die zij ondervinden binnen het coöperatieve leren in een groep.

We zien op de nieuwe school Wittering.nl ook de structuur komen, waarbij kinderen veel vrijheid hebben om hun eigen keuzes te kunnen maken, maar dat er ook een verplicht aanbod is welke de kinderen moeten volgen. De basisdomeinen, taal, lezen, rekenen en schrijven, zullen nu eenmaal geleerd moeten worden of kinderen dit nu leuk vinden of niet.



Het derde aspect competent gericht leren. Binnen het gehele onderwijsveld een hot item. Mogelijk een reactie op de vele frustraties, die het gevolg zijn van het niet mee kunnen komen in het prestatie gerichte onderwijs. Nu is prestaties leveren absoluut niet verkeerd, maar het gaat om het proces, dat eronder ligt, hoe komen die prestaties tot stand en ten koste waarvan?

Iedereen weet, dat een persoon meer wil/ beter leert, als er positieve ervaringen worden opgedaan. Jezelf competent voelen is een prettig gevoel. Prettige gevoelens wil je in stand houden, zelfs vermeerderen.

Ervan uitgaand, dat de kinderen hun eigen ontwikkelingsterrein bepalen door een keuze te maken uit het aanbod passend bij hun eigen interesse, wil men het competentiegevoel versterken bij de leerling. Door beter aan te sluiten bij de beginsituatie van de leerling en van daaruit verder te bouwen, wil men voorkomen, dat de kinderen te grote stappen maken binnen het onderwijsaanbod en daardoor negatieve ervaringen opdoen, waardoor mogelijk de kans bestaat, dat leerlingen voortijdig afhaken binnen het onderwijs.

Omgaan met verschillen is rekening houden met de behoeften van de leerlingen.

Behoeften verschillen met betrekking tot hoeveelheid instructie, oefenmateriaal en niveau van aanbod.



In het traditionele onderwijs was het zo geregeld, dat leerlingen binnen leerstof - jaarklassensysteem het aanbod verzorgd krijgen, ongeacht of het kind al aan deze stap toe was. In groep 4 begonnen we met de methodeboekjes voor groep 4 en niet meer de leerstof uit groep 3. Zo elk leerjaar verder. Met homogene groepen levert dit niet zo veel problemen op, maar de diversiteit tussen leerlingen wordt als maar groter. Dit systeem is gedoemd te verdwijnen. De eerste stappen worden en werden gezet richting gedifferentieerde instructie en oefenhoeveelheid.

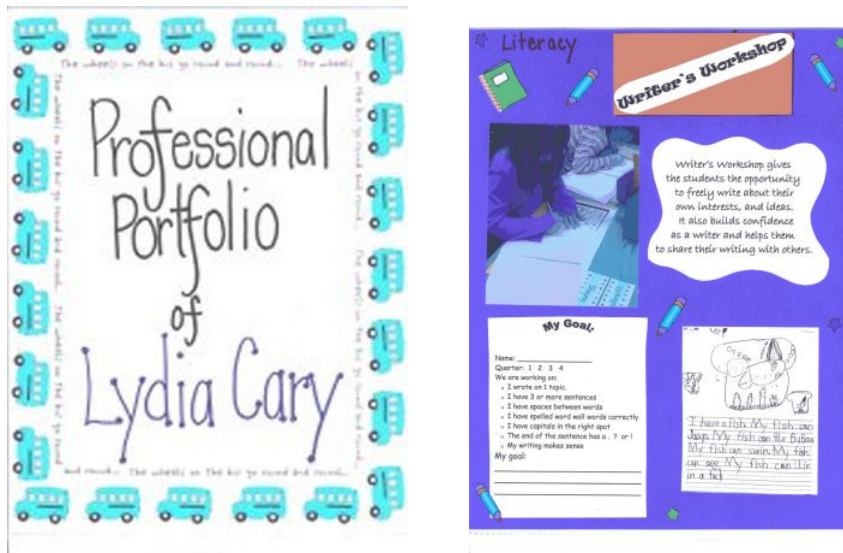
Er werd en wordt geëxperimenteerd met instructie onafhankelijke-, instructie kort afhankelijke - en zeer intensieve instructieafhankelijke groepen leerlingen. Dit alles binnen hetzelfde jaarklassensysteem als vroeger. Daaraan gekoppeld kon de aanpassing met betrekking tot de oefenstof niet uitblijven. Kwaliteit van het oefenen boven de kwantiteit.

Daarnaast deed de computer intrede in het onderwijs en kon het inoefenen op een leukere manier aangeboden worden. Er zijn en komen meer onderwijssystemen, waarbij de leerling in verschillende instructie niveaugroepen kan plaatsnemen ten aanzien van de verschillende vakken, groepsdoorbrekend.

Het nieuwe leren brengt groepen leerlingen bij elkaar van verschillende leeftijdniveaus in het kader van coöperatief leren, die elkaars kennisoverdrager zijn.



Uiteindelijk brengt het de leerkracht tot een situatie (het nieuwe leren), waarin ook op verschillende tijdstippen en/ of niveaus toetsen afgenomen gaan worden. Een verder stadium is geen toetsen meer, maar een (digitale) portfolio, in overleg met de leerling om de persoonlijke ontwikkeling te blijven volgen en in kaart te brengen. De moderne hulpmiddelen zoals Internet, computergebruik spelen daarbij een grote rol.



Betekent dat nu, dat er geen eindtoetsen meer worden afgenomen? Wat is dan de waarde nog van een eindexamen? We willen de kwaliteit van de opleidingen waarborgen. We willen, dat de leerlingen een zo goed mogelijke vervolgopleiding kunnen kiezen. Daarom zijn er kerndoelen vastgesteld voor het basisonderwijs en landelijke eisen voor de eindnormering van het vervolgonderwijs. De weg ernaar toe is anders, meer kind gericht, waarbij het leerproces van de individuele leerling centraal staat.

Het nieuwe leren wil kinderen door middel van prikkels, triggers, problemen voorleggen binnen een realistische situatie, uitdagen om tot leren te komen. Op dit moment krijgen de "doeners" veel aandacht binnen dit nieuwe leren. Laat kinderen zelf ontdekken, laat ze zelf experimenteren en tot eigen ervaringen komen.

Een algemeen gesteld probleem wordt aangeboden aan een groep leerlingen om al experimenterend, zelfontdekkend, verder te laten komen m.b.t. de leerstof en de verdieping daarvan. Projectgericht leren met veel praktijkmomenten.

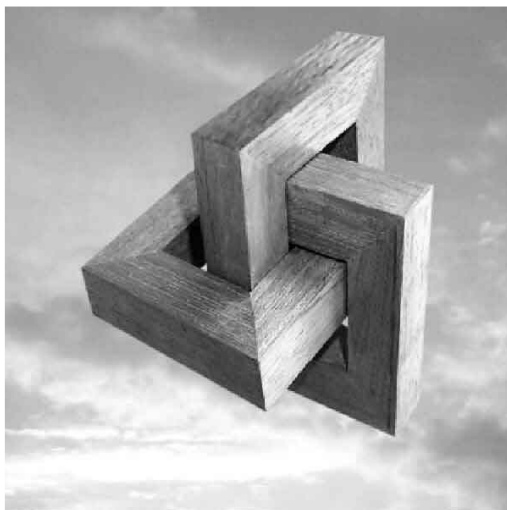
Dit vraagt om andere vaardigheden bij de leerling. Vaardigheden zoals kunnen plannen, structureren, kunnen samenwerken, taken verdelen, verantwoordelijkheid dragen voor de eigen taak. Laatst konden we in de krant lezen dat een middelbare school meer computergames in het lesprogramma wil opnemen. De leerlingen leren ook op deze manier plannen, vooruit kijken, samenwerken, binnen een budget werken.

Maar een grote groep leerlingen kan deze vorm zonder hulp niet aan. Denk aan b.v. de ADHD-ers, de kinderen met ASS, kinderen met beperkte cognitieve vermogens. Zij hebben juist behoefte aan meer structuur binnen het zelf ontdekken en zelf experimenteren. Als daar niet op wordt ingesprongen, wordt het nieuwe leren voor deze groep kinderen een grote chaos.

Verder mogen de andere leerstijlen niet vergeten worden. (b.v. de kinderen, die graag eerst denken en dan bezig gaan, de kinderen, die eerst willen imiteren, voordat zij zelf de stap kunnen maken, de kinderen, die zeer visueel ingesteld zijn).

Het nieuwe leren omvat nog vele uitdagingen voor het onderwijsveld en zeker is, dat er nog geen antwoord op alle vragen is geformuleerd, integendeel, antwoorden roepen weer andere vragen op. Het onderwijs is in beweging, we zijn een lerende organisatie.

Een ander aspect binnen het nieuwe leren is de positie van het hoogbegaafde kind. De laatste jaren is het hoogbegaafde kind binnen het klassikale, traditionele leren "herontdekt" als zijnde een leerling, die ook recht heeft op aanpassingen binnen de onderwijsleersituatie. Prestaties boven de norm leveren mag weer en leerkrachten zijn gaan inzien, dat ook deze groep kinderen instructie en begeleiding nodig hebben, alleen in een andere vorm. Overal in het land ontstaan groepjes binnen de eigen school of schooloverstijgend binnen een samenwerkingsverband om deze kinderen iets extra's te bieden. Plusklas, kangoeroeklas, verrijkingsklas, denkersgroep..... De leerkrachten worden geschoold om de lesstof te compacten en te verdiepen en verrijken.



Binnen het nieuwe leren, waar de kinderen vanuit hun eigen ontwikkelingsniveau kunnen werken, zou men kunnen zeggen, dat dit een prima vorm van onderwijs is voor deze groep leerlingen. Dit klopt voor een groot deel van deze groep. Hoogbegaafde kinderen, die zich harmonisch ontwikkelen en geen andere problematiek ernaast hebben. Acceptatie van verschil in leeftijd binnen ontwikkelingsgelijken in het reguliere onderwijs is een niet onderschatten probleem voor deze kinderen. Zeker als er een versnelling bijkomt kijken. Binnen het nieuwe leren en de andere vormen van onderwijs, zoals Montessori en Jenaplan, wordt dit aspect ondervangen, doordat de kinderen in een heterogene leeftijdsgroepen zitten.

Het leren Leren is een onderdeel, dat bij deze groep kinderen goed in de gaten gehouden moet worden. Deze kinderen zijn niet vaak gewend om veel moeite te moeten doen om iets te leren, veel te moeten oefenen en mislukkingen te ervaren tijdens hun leerproces. Hoogbegaafde kinderen met een disharmonisch profiel en/of met

leerstoornissen kunnen binnen het nieuwe leren net zoveel problemen tegenkomen dan in het klassikale, traditionele systeem.

Een ruim opgezette exploratieve leeromgeving kan voor deze kinderen wel eens een struikelblok vormen, zeker als het performante handelen binnen hun ontwikkelingsprofiel relatief gezien zwakker is. Het is voor het hoogbegaafde kind noodzakelijk, dat de begeleider dit obstakel ziet en weet te stroomlijnen, zodat de hoogbegaafde leerling, zijn kennis rondom de onderwerpen goed kan structureren en daardoor tot uiting kan laten komen. Dit vraagt om weer een ander soort begeleiding.

Van leerkrachten binnen het nieuwe leren wordt veel gevraagd. Zij moeten de ontwikkelingsleerlijnen van de verschillende vakgebieden zich eigen hebben gemaakt. Ze moeten in staat zijn om de zone van de naaste ontwikkeling voor de groepen leerlingen in beeld te hebben en op de juiste wijze, afhankelijk van de leerstijl van de leerling, kunnen aanbieden. Er wordt van leerkrachten gevraagd, dat zij goed kunnen observeren, diagnostische- en begeleidingsgesprekken met leerlingen kunnen voeren. Het vraagt een open houding naar ouders toe in het kader van educatief partnerschap voor de ontwikkeling van het kind. Samen staan we sterk. Dit alles vraagt de nodige reflectie op eigen handelen en het leren vergroten van de eigen vaardigheden.

En met dit laatste komen we naar de bron: de PABO's en de lerarenopleidingen. Hier zal het nieuwe leren zijn eerste gestalte moeten krijgen als conceptidee bij de jongeren, die straks de scholen zullen gaan bemannen/ bevrouwen om grote groepen leerlingen m.b.v. het nieuwe leren in hun ontwikkeling te begeleiden. Het vraagt een goede afstemming tussen opleiding en de ontwikkelingen in het veld. Samen op weg.

Lucy Stoffele-Manie
Interne begeleider basisschool.